

महात्मा गांधींना हवं होतं अहिंसक विज्ञान

टाकाऊ वस्तूंपासून विज्ञान खेळणी घडवायची चळवळ सुरू करणाऱ्या अरविंद गुप्ता यांना 'पद्मश्री' सन्मान नुकताच जाहीर झाला. गुप्ता यांच्यावर असलेल्या महात्मा गांधींच्या विचारांचा प्रभाव जाणून घेऊ, नीला शर्मा यांनी घेतलेल्या त्यांच्या मुलाखतीतून.

प्रश्न : महात्मा गांधींचा खेळांवा विरोध होता. माग विज्ञानाच्या प्रगतीचं काय ?
गुप्ता : महात्मा गांधींचा विरोध विज्ञानात नव्हता. औद्योगिक क्षेत्राचं व्यक्तिरेखा प्रगतीचे बरोबरीचे होते, ते त्यांचे म्हणून होतं. ऊष्ट शिल्पकारांचे बरोबरीचे होते ते बाजू घेत, कारण त्यामुळे रोजगारात कायदा मिळते, असं ते म्हणत. बाजूनी विज्ञान हवं होतं ते

अरविंद गुप्ता

विचारत आसतून सांगतत की, आज गांधीजी असते तर त्यांनी इंटरनेट वा माणसाचा नक्कीच पुरस्कार केला असता. प्रचंड वेगळ, असंख्य लोकसंख्ये जन्मिल्याच्या विचारांचं आत्मनग्नन करण्यासाठी हे तंत्रज्ञान त्यांना इतिहासकार वाटतं असतं.

प्रश्न : मुलांमध्ये विज्ञानाची आवड निर्माण करण्यासाठी काय करावला हवं ?
गुप्ता : शिक्षकांच्या वेगवेगळ्या गरजांमध्ये सांगतत. ते गरजेचं आहेत, पण आई-वड्यांचे भूमिका जास्त महत्वाचे आहे. मुलांना विज्ञानाची गोष्टी खेळाच्यासाठी पालक विज्ञान विचारतील पदवीवर असण्याचं हवेत असंही नाही. मुलांचा ओढा विज्ञानाकडे पाहता म्हणून पालकांनी त्यांना प्रोत्साहन द्याय. मुलं विज्ञानाचं करत असलेले

लोककल्याणासाठी उपयुक्त ठरू शकण्याच्या भूमिकेतून आणि अहिंसक पद्धतींचं गांधी विचारांचा नव्याने अन्वय करणारे किती तरी

प्रयोग आई-वड्यांनी कोटिकांनं पाहिले. मुलांकडून ते समजतून घ्यावेत. यामुळे मुलांचा उत्साह पाहोटीचा वाढेल.

प्रश्न : आपल्या दृष्टिकोनातून 'संस्कार' म्हणजे नेमकं काय ?

गुप्ता : पुरतकांतल्या गोष्टींमधून संस्कार म्हणजे नैतिक मूल्य, वाढावर पांगल्या वस्तूकडेने मात करी मनात बसवतं जातं. मूल्य सांगण्यासाठी ते योग्य आहेत. मात्र केवळ सांगण्यातून संस्कार घडत नसात तर प्रत्यक्ष स्वतःच्या आचरणातून संस्कारांचा परिणाम अधिक होतो. तुमचं घडतून काढून घेतून मुलं त्याचं अनुकरण करतात. बडोळ बाजूचा कामांमध्ये आईंना मदत करताना दिसतं तर मुलांमध्ये सकारण आणि पाहणी कर्म करतं, स्वातंत्र्य, पाकळ संस्कार, सामंजस्य आदी अनेक मूल्य पोवतात. सर्वांचा सहकार्य व नेत्यांचा भावना वाढीस लागते. भारतात पुढीलपास करणारी व्यक्ती, कर्ता नेण्यासाठी आलेली माणसं, रत्ना झाडणारे तसंच गटात सादर करणाऱ्या लोककलेत आई-वड्यांच्या वागण्या-बोलाण्यात भावुराजी दिसले तर मुलं ती सहजपणे आपल्यात करतात.

प्रश्न : मुलांना उत्तम पुरतकं व चित्रपट

उपलब्ध करून देण्यासाठी काय करता येईल ?

गुप्ता : जाणवर उत्तमोत्तम चित्रपट निर्माण केले गेले आहेत. मसला चित्रपट किंवा कार्टूनगटांची मर्यादित कथा ओलांडून जागतिक पातळीवरचे दर्जेदार चित्रपट, माहितीपट व लघुगटांचा भला मोठा साठा इंटरनेटवर उपलब्ध आहे. याचा लाभ हवं तेव्हा हवं तिथे बसून मनुष्यरचिता येऊ शकतो आणि तोही विनामूल्य. पुरतकं पुरतकांसाठी किम्वेक संकलनमंडळ आहेत. उदाहरणार्थ, बु ईन्टर काहले द्वारा निर्मित 'आर्कडिड डॉट ओआरबी' या संकलनमंडळावर घुमणे दोड कोटी पुरतकं उपलब्ध आहेत. याचं वैशिष्ट्य म्हणजे, चरसकट सर्वांना खुली नसावी, सर्वाधिकार सुरक्षित असलेली, जागतिक पातळीवर दर्जेदार ठरलेली ५० लाख पुरतकं या ठिकाणी बांधण्यात मिळतात. ती डाउनलोड करता येत नाहीत. मात्र, दृष्टिबाधितांना जातली डोकूड पुरतकं कुणी बांधून दाखवावीत, या उद्देशानं तो उपलब्ध आहेत. अशा विविध संकलनमंडळांशीत असंख्य पुरतकं केवळ मुलांचं करतात, मोठ्या माणसांनीही वाचवावीत.